

Станіслав ЛАЗЕБНИК,
Надзвичайний і Повноважний Посланник,
член Національної спілки журналістів України

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ В ДОЛЯХ ЗАКОРДОННОГО УКРАЇНСТВА

Анотація. У статті йдеться про багатолітню боротьбу українських іммігрантів на Заході за відновлення самостійної України, радісне сприйняття в діаспорі ухвалення Акта проголошення незалежності України, виникнення українських громадських організацій на пострадянському просторі.

Описано також рясне розростання закордонної гілки українського етносу в усьому світі, побіжно проаналізовано сучасне буття діаспори та державна політика України щодо неї.

Ключові слова: незалежність України, українська діаспора, закордонні українці.

Автор не претендує на всебічне висвітлення та вичерпну всеосяжність цієї багатогранної теми. Чимало авторських висновків побудовано на особистому досвіді співпраці з українцями за кордоном.

Із мрією про українську незалежність

Якось у канадській школі з вивченням української мови, літератури та історії я побачив рукописне гасло: «Будьмо передусім скрізь українцями – чи то в своїй хаті, чи в чужій, чи то в своєму краї, чи на чужині» [1]. Його автор – видатний письменник Михайло Коцюбинський. А цитата – з казки «Хо», написаної 1894 року. Вона дивоглядно зберегла свою змістовну актуальність. Бо в будь-якій точці планети, де є українці з виразною національною свідомістю, попри асиміляцію, живуть їхня мова, турбота про долю власної і прабатьківської землі. З давніх-давен вони мріяли й боролися за те, аби на багатостраждальній Батьківщині постала своя Українська держава.

Ще 1923 року, проживаючи за кордоном, Голова Директорії Української Народної Республіки (УНР) в екзилі Симон Петлюра визначив основні

завдання української еміграції: збереження «традиції української державності» та поширення «української ідеї серед політичних і суспільних кіл Європи і Америки та ознайомлення їх з життєвістю і політичною доцільністю ідеї Української Держави» [2]. Заклик С. Петлюри було почуто й глибоко усвідомлено в українському середовищі за кордоном, а надто в Північній Америці.

Відносини України й закордонної української спільноти розпочалися після утворення УНР. Етнічні організації в США та Канаді надсилали чимало звернень до Білого дому й Конгресу, а також Парламенту Країни кленового листка з проханням визнати УНР. Український народний союз – найбільше громадське об'єднання в Північній Америці – в одній із резолюцій свого XIV з'їзду ухвалив просити Президента США вплинути на світові кола задля «справедливого вирішення української справи». Представники української громади у Вашингтоні створили інформаційне бюро, яке оприлюднювало факти про діяльність невідомої там доти молоді незалежної Української держави. Організації іммігрантів у США й Канаді видавали та розповсюджували брошури й журнали про тодішню ситуацію в Україні [3].

Як зазначив у своєму виступі на третьому Всесвітньому форумі українців (Київ, 2001 р.) останній Президент УНР в екзилі, канадець Микола Плав'юк (1925–2012 рр.), одним із законів, що їх затвердила Директорія УНР 12 листопада 1920 року, Раді міністрів доручали продовжувати боротьбу за відновлення державної незалежності України, окупованої тоді арміями радянської Росії, Польщі, Румунії, Чехословаччини. Так було започатковано діяльність Уряду УНР у вигнанні, який разом із державними органами та очільниками (Радою республіки, од 1948 року – Українською національною радою, і головою Директорії, а опісля – президентами УНР) створили Державний центр УНР в екзилі. Осередками його були Тарнів (місто в Польщі. – *Авт.*), Варшава, Париж, Мюнхен і Філадельфія. Продовжуючи боротьбу за відновлення незалежності України, розповідав Микола Плав'юк, Уряд УНР удавався до різних політичних і дипломатичних акцій [4]. У цій діяльності важливу роль відігравали численні контакти з органами влади й політичними силами країн Заходу, од яких він отримував потрібну підтримку. Було створено неофіційні представництва екзильного уряду в США, Великій Британії, Франції, Італії, Іспанії, Аргентині й Австралії. Десятиліттями Державний центр УНР готував ґрунт, аби світ сприйняв відродження української державності в серпні 1991 року [5].

За наполяганнями українських організацій у Північній Америці 22 січня 1961 року в США відзначили 43-тю річницю створення УНР. Група конгресменів публічно заявила про свою готовність боротися за свободу й самовизначення українців та інших поневолених народів.

З 1920 року, навіть під час Другої світової війни, інформування офіційних кіл Заходу про становище в Україні було головним завданням більшості українських громадських інституцій у Північній Америці та Західній Європі.

1993 року я познайомився в Нью-Йорку з Мирославом Прокопом (1913–2003 рр.) – відомим діячем ОУН, правником, істориком, автором популярної в українському середовищі на Заході книги «Україна і українська політика Москви». Він розповів мені про створення 1943 року за дорученням Проводу ОУН у Сколівському районі Львівщини потужної короткохвильової радіостанції «Самостійна Україна», яка впродовж року мовила українською, російською, французькою і англійською мовами, повідомляючи слухачам у Європі не лише про боротьбу Української повстанської армії, а й про прагнення світового українського загалу відновити незалежну Україну. Працівники підпільної радіостанції згодом стали політичними діячами в США, Канаді, деяких європейських країнах. Про це Мирослав Прокоп писав, зокрема, у книжці, яку подарував мені: «Напередодні незалежної України» [6].

Після Другої світової війни українська еміграція на Заході значно посилила свою діяльність, скеровану на те, щоби світ більше дізнавався про «українські справи». Досі вповні не поціновану в нашій країні роль у боротьбі за відновлення української державності відіграв Світовий конгрес вільних українців, утворений у Нью-Йорку 1967 року (з листопада 1993 року координаційний орган скоротив назву до Світового конгресу українців – SKU). 2003 року Економічна та соціальна рада ООН визнала SKU неурядовою організацією зі спеціальним консультативним статусом, а 2018 року він одержав титул учасника міжнародної неурядової організації в Раді Європи. Світовий конгрес українців і нині має своїх послідовних прихильників у парламентах та урядах країн Заходу. Ще на першому з'їзді організація ухвалила звернення до українського народу та ООН, у якому було розгорнуто панораму тогочасного життя в Україні й відображено волю українства за кордоном відновити свою суверенну державу. 1975 року саме з таких державотворчих і правозахисних прагнень було створено Нью-Йоркське бюро СКВУ, яке діяло й досі працює під егідою ООН. Нині SKU має представництва в Києві та Брюсселі, які, відповідно, комунікують з урядовими установами України й міжнародними організаціями.

Якщо звернутися до історії, то SKU та інші українські громадські об'єднання США домоглися в американській політичній еліті визнання справедливої боротьби діаспори за відновлення державної незалежності України та зрештою добулися реакції з боку влади. У січні 1957 року група сенаторів подала на розгляд Конгресу США резолюцію № 31, яка надавала Президентові Двайту Ейзенгауеру повноваження офіційно запровадити

щорічне відзначення Дня української незалежності. Законопроект було схвалено 20 січня 1959 року [7].

22 січня 1972 року делегації місцевих відділень Українського конгресового комітету Америки домовилися з губернаторами та мерами десятків штатів і міст про підписання прокламацій щодо призначення 22 січня Днем української незалежності (цього дня 1919 року в Києві врочисто проголосили злуку ЗУНР та УНР). У низці мегаполісів на будинках ратуш вивісили жовто-блакитні прапори. Такі акції пройшли в Нью-Йорку, Філадельфії, Клівленді, Чикаго [8].

Коли в липні 1990 року Верховна Рада Української РСР схвалила Декларацію про державний суверенітет України, весь український закордонний загал сповнився надій на справдження одвічної мрії; цей документ вони сприйняли «як перший крок на шляху до справжньої державної самостійності». Так писав про цю історичну подію вже зазначений Мирослав Прокоп у книзі «Напередодні незалежної України». Декларація, на його переконання, це – «імпазантний і, треба сказати, дуже зобов'язуючий документ, зокрема, коли усвідомити, що сьогодні Україна знаходиться під суцільним контролем імперії як одна з її провінцій. [...] це удар по уяві, мисленні, а то й ментальності тих жителів української землі (неукраїнців і, на жаль, частини українців), які досі думають, що Україна це невід'ємна частина імперії і що так завжди мусить бути, а також тих чужинців, які ідею державної незалежності України розглядають як химеру мрійників» [9]. Такі розмисли Мирослава Прокопа були тоді суголосні з публічними висловлюваннями багатьох впливових українців на Заході, з якими мені судилося спілкуватися.

Ухвалення декларації стало для етнічних українців у радянських республіках своєрідним сигналом про те, що час гуртуватися, створювати свої громадські організації. Вони постали від Балтії до Владивостока й Сахаліну, од Алмати до Таджикистану, од Москви до Кишинева.

Радісна несподіваність

Так сталося, що 24 серпня 1991 року я перебував у відрядженні в Південній Америці з метою встановлення постійних контактів місцевих громад з Україною. Надвечір того ж дня до готелю «Президент» у столиці Аргентини Буенос-Айресі, де розмістилася наша невеличка делегація, раптово надійшов великий гурт радісно збуджених українців із тутешньої діаспори. Вони почали вельми енергійно вітати, обіймати, цілувати збентежених гостей з України. У такому зняковілому стані ми дізналися про історичну подію. Імпровізована врочистість панувала в Буенос-Айресі й наступного дня. Аргентинські українці заповнили центральні вулиці міста, голосно співали незабутих із «краю» пісень. Ті святкування нагадували корінним

мешканцям про темпераментний карнавал сусідньої країни. Пам'ятаю емоції одного з керівників громади Ярослава Тракала, який безугавно мене запитував: «Це не сон? Чи то дійсно правда? Невже ми дочекалися?».

За кілька днів ми стали свідками урочистостей у Бразилії. У столиці штату Парана (перші іммігранти – вихідці з Волині – назвали його «Паранською Україною») Куритибі нас зустрічали вже як громадян незалежної держави. Делегацію прийняв губернатор штату, який детально розпитував про Україну. Перед нашим приїздом він узяв участь у маніфестації на міській площі, яку названо іменем нашої Батьківщини. Біля пам'ятника Тарасові Шевченку українці спільно з корінними мешканцями відзначали цей вікопомний день. По телевізору в готелі ми бачили спеціальну програму про нашу державу, що її підготувала Українсько-бразильська центральна репрезентація (ця організація об'єднує всі тамтешні осередки українців) португальською та українською мовами.

Такі велелюдні демонстрації влаштовували останніми днями того серпня в багатьох країнах з українською діаспорою, навіть у деяких радянських республіках, де ще не з'явилися етнічні інституції, утім, як писав поет Іван Драч, ще «не вивітрилися душі українців, [...] не втратили свого зв'язку зі своїм українським океаном» [10].

Проголошення незалежності України виявилось для українських громад поза її межами несподіваною, проте й давно очікуваною подією. Хоч декларація і вселила сподівання на неї, але мало хто вірив, що мрія справдиться так скоро.

«Усе ж таки проголошення незалежності в суботу 24 серпня 1991 нас приголомшило, – так у своїй аналітичній статті в канадській газеті “Міст” у липні 2011 року писав експрезидент СКУ Аскольд Лозинський (нар. 1952 р., Нью-Йорк). – Не пригадую радіснішого дня в моєму житті. У тій ейфорії ми одразу зрозуміли, що нові, відносно несподівані події вимагають прискореної й дуже серйозної та пильної дії. І так ми взялися впливати на наш уряд у США, аби Штати визнали незалежну українську державу й обмінялися дипломатами. Фактично вже наступного дня українці в Нью-Йорку вийшли перед будинком ООН із вимогою міжнародного визнання Незалежності. Вимоги щодо визнання президентом США України треба розуміти в контексті тогочасних подій. Не так давно, як заледве три тижні перед проголошенням українцями Незалежності, Президент США Г.В. Буш відвідав Москву і Київ. Його виступи не могли бути більш гнітючими для українців в Україні та в США: він висловив підтримку не лише Президенту Горбачову, а й СРСР – у Києві, назвав українські змагання за незалежність самогубним націоналізмом, а наприкінці свідомо сказав неправду, що українці в США підтримують цю політику [...] Слідували подальші заходи: розпочалося листування з Білим Домом [...] Ми провели резолюцію в обох

палатах Конгресу, доручивши президентові США визнати українську державу, влаштували величаву маніфестацію на честь України перед Білим Домом у Вашингтоні, нарешті, мали особисту зустріч із самим Джорджем Бушем, на якій президент пообіцяв визнати незалежну державу відразу після референдуму 1-го грудня [...] Урешті 25 грудня склав свої повноваження Президент СРСР Михайло Горбачов і щойно тоді США визнали незалежну українську державу» [11].

Велику активність після 24 серпня 1991 року виявили й канадські українці. Завдяки їхнім зусиллям, представникам у федеральному парламенті, провінційних урядах і законодавчих інституціях Канада першою поміж країн Заходу визнала державну незалежність України.

Наприкінці 80-х років минулого століття в різних регіонах СРСР почали поставати «фронти» та «рухи» за надання республікам незалежності. Демократичні перетворення підштовхнули процес національно-культурного відродження української етнічної спільноти. У 1988–1990 роках виникли їхні перші громадські об'єднання в Москві, Ризі, Вільнюсі, Уфі, Бресті, Бендерах (Придністровський регіон Молдови), Караганді. Тими ж роками значно поживали свою діяльність українські центри в Польщі, Румунії, Словаччині, Хорватії.

В уяві мільйонів закордонних українців жив свій образ незалежної України – здебільшого ідеалізований, романтичний, народжений у мріях. «Одержавши повідомлення про Акт 24 серпня 1991 року, – зазначав у своїй книзі “Неусвідомлення України” вітчизняний історик Володимир Сергійчук, – західна діаспора не усвідомила, яка Україна стала самостійною, з яким світоглядом, правовим полем, традиціями економічних стосунків. Замість усвідомлення українських реалій представники західної діаспори кинулися допомагати будувати нову Україну, приміряючи її обриси під мірки передової цивілізації» [12].

Українці на Заході не могли публічно змінити свою політику – перейти до дієвої підтримки української незалежності від звичної для них критики радянського режиму на їхній предковичній землі, од боротьби із «совітською імперією» за самостійну Україну. «Відколи Україна здобула незалежність, – заявив у 1992 році авторитетний американський демограф і соціолог Олег Воловина, – ми втратили компас. Доти ми вважали себе, так би мовити, “сторожами” України, української культури та ідеї, бо в самій Україні в тих обставинах не було можливості це зберігати» [13].

У лавах тих українських організацій соціалістичної орієнтації, так званих прогресистів, які ще до війни стали піонерами встановлення й розвитку зв'язків із радянською Україною, після серпня 1991 року запанувала деяка розгубленість. З їхнього боку лунали заяви: нам не слід мати контакти з незалежною Україною, бо її всіляко підтримують націоналістичні

угруповання. Але після нетривалих вагань і Товариство об'єднаних українських канадців, і Робітниче запомогове товариство (Канада), і Ліга американських українців, і Лемко-Союз (США) продовжили співпрацювати з Україною, аж поки з нашого боку не було припинено взаємодію з тими, хто розвивав обопільні відносини впродовж десятиліть, а надто протягом холодної війни.

Готовність сприяти розбудові незалежної України висловили учасники першого збору Конгресу українських націоналістів – громадян України, Австралії, Аргентини, Бельгії, Бразилії, Великої Британії, Канади, Польщі, Румунії, Франції та інших держав. Виступаючи на цьому зібранні, яке провели в липні 1993 року в Києві, українець із Лондона Василь Олеськів (1924–2016 рр.), зокрема, заявив: «Проголошення відновлення Української держави 1991 року було сприйняте українськими націоналістами з почуттям довершеної справи. Але одночасно постали нові проблеми – визначити дальшу роль та завдання ОУН і всього організованого націоналістичного руху в діаспорі в умовах постанови Української держави на політичній мапі світу. Переважає думка, що українська діаспора, – наголосив Василь Олеськів, – повинна зберегти свою організаційну структуру з метою втримати українство, піднести рівень свого культурного життя з допомогою відповідних сил з України [...] Добре організована і сильна українська західна діаспора, а особливо український націоналістичний рух, повинні і надалі залишатися допоміжним чинником у закріпленні та розбудові української держави» [14].

Водночас у середовищі деяких українських організацій на Заході виникли ізоляціоністські тенденції, мовляв, коли Україна є незалежною, «діаспорі треба зайнятися самопідтриманням, самозбереженням». Але такі упередження тривали недовго. Також наголошували, що доречно було б «отримати нарешті допомогу від України, якій стільки допомагали» [15].

На початку 1990-х років із-за океану лунали й далеко непоодинокі голоси тамтешніх українців, які ставили актуальне запитання: чи потрібна Україна діаспорі, а діаспора – Україні? Наприклад, мешканець Едмонтону, виходець із Донецької області Микола Воротиленко в одній із газет опублікував статтю, де, зокрема, підкреслив: «Діаспора десятки років жила без України, хоч і з тугою за нею, але добре жила і буде жити (я маю на увазі діаспору в Західних країнах). Діаспора чекала і чекає моральної та духовної підтримки, особливо добрих новин із Батьківщини. Хоч треба відмітити, що роки розлуки зробили своє. Діаспора переважно не розуміла і не розуміє, що таке реальна Україна сьогодні з економічного і особливо промислового боку» [16].

У публіцистичних заявах і газетних публікаціях через кілька років після відновлення незалежності діаспоряни в Північній Америці, Західній Європі,

Австралії, Балканському регіоні висловлювали розчарування, мовляв, «не та сьогодні Україна, за яку ми боролися і яку ми ждали бачити». Виступаючи на третьому Всесвітньому форумі українців, Президент України Леонід Кучма, зокрема, сказав: «Багато хто уявляв творення незалежної держави як одномоментний акт, а не як тяжкий, тривалий і суперечливий процес [...] Я радив би все-таки зрозуміти і взяти до уваги, що Україна сьогодні не та, яку вони чи їхні діди та батьки залишили багато десятиліть тому, і не та, яку вибудували у своїх мріях» [17].

Спілкуючись протягом перших років відновленої української незалежності з багатьма закордонними українськими інтелектуалами, я переконувався, що вони, маючи ментальність мешканців розвинутих країн, не вповні усвідомлювали й оцінювали реалістичну картину нашого буття. У своєму виступі на першому Всесвітньому форумі українців знаний творець українських енциклопедій у закордонні Василь Маркус із Чикаго (1922–2012 рр.), зокрема, сказав: «Діаспорні політики не будували держави і тому вони менше мають особистого досвіду, а може й практичного знання, як деякі ваші партократи. Вони можуть передати досвід Заходу, який вони вивчали чи спостерігали. Є люди, може, справді-таки їх небагато, що мають досвід будівництва громадянського суспільства, може б варто і їх послухати, а тим більше заангажувати їх до корисної праці» [18].

1988 року на запрошення Товариства зв'язків з українцями за межами України (новіша назва – Товариство «Україна») до Києва зі Швейцарії прибув директор Міжнародного інституту менеджменту, член Римського клубу інтелектуалів, уродженець Тернопільщини Богдан Гаврилишин (1926–2016 рр.), який згодом став радником наших президентів. З перших бесід із ним я пересвідчився, що навіть провідні фахівці світу не мали повного уявлення про економічний стан в Україні, але високо оцінювали її потенціал, багатства надр.

Кілька років у Києві та інших містах працювали «консультанти», «радники» з північноамериканської діаспори, які мали щире бажання допомогти збудувати в нас «Канаду» або «Сполучені Штати», утім, зіткнувшись із вітчизняними проблемами, не змогли бодай тимчасово інтегруватися в нове для них суспільство, призвичаїтися до іншого способу життя. А Богдан Гаврилишин створив у Києві Міжнародний інститут менеджменту, став іноземним членом Національної академії наук, відзначився солідним внеском у розвиток економічної освіти у своїй Батьківщині.

На відміну від численного українства на Заході, деяка частка наших земляків на пострадянському просторі без задоволення сприйняла новину про відновлення державної незалежності України. Працюючи свого часу в посольстві в Москві, я не раз чув од столичних чиновників, окремих митців – етнічних українців – звинувачення в розвалі СРСР на адресу

нашої спільної Батьківщини. Більшість із них зреклася своєї національності. Згадую, як 2000 року тодішній депутат Державної думи, відомий режисер і актор Микола Губенко розповідав мені, що поміж ста парламентарів, які були членами депутатської групи зі зв'язків із Верховною Радою, більшість народилася в Україні. Але навряд чи, висловив він сумнів, хтось із них задекларував своє українське походження. Сам Микола Губенко пишався тим, що з'явився на світ в Одесі, проте від початку російської агресії проти України палко підтримував політику Кремля.

Такі люди, які відхрестилися від свого родоводу, зазвичай воліють не згадувати про власне коріння й у Російській Федерації та деяких інших пострадянських республіках обіймають високі посади. У цьому я пересвідчився в Мінську, коли працював там заступником Виконавчого секретаря СНД і зустрічався з високопосадовцями, які часом зізнавалися, що раніше були українцями. 1990 року як один із керівників Товариства «Україна» я взяв участь у відкритті першого українського фестивалю в Алмати. Один з очільників міста заборонив прикрашати фестивальну сцену синьо-жовтим стягом, що його 1946 року привіз хтось із депортованих мешканців Західної України. А під час нашої тривалої розмови цей чиновник зізнався, що приїхав сюди українцем, а став росіянином. Утім вивісити прапор усе ж дозволив, мабуть, щось прокинулося в його душі.

У квітні 2021 року СКУ вилучив зі своїх лав Об'єднання українських товариств Латвії за проросійську політику її членів.

Про таких манкуртів ми 1992 року в Монреалі ділилися думками з відомим канадським публіцистом Романом Рахманним (Олійником), урожденцем Львівщини (1918–2002 рр.). Він розповідав про окремі випадки, коли місцеві чоловіки-українці після шлюбів брали прізвище й національність своїх дружин-канадок. У книзі «Роздуми про Україну» Роман Рахманний (який 1994 року став лауреатом Державної премії України імені Тараса Шевченка), зокрема, писав: «Ми всі тут вважаємо себе вірними синами українського народу і духовними громадянами української суверенної держави, незалежно від того, де і в якій країні кожний з нас живе!.. Бо Україна, українська держава завжди з нами, вона зберігається в наших душах, незалежно від того, де б ми не перебували на чужині» [19].

Заряснів світ синьо-жовтим квітом

Десь на початку 1960-х років київський письменник Леонід Тендюк (1931–2012 рр.) оповів мені історію, яка трапилася з командою радянського торговельного судна і, зокрема, з ним – тоді матросом в Індійському океані. Корабель став на рейді біля одного з Маскаренських островів (район острова Мадагаскар). Шлюпки з моряками наблизилися до берега, щоби поповнити запаси прісної води, як раптом до них долинула пісня – «Розпрягайте,

хлопці, коні». Заскочені зненацька, вони ледве не випали за борт. Співав хор тубільців, а диригувала ними білява жінка. Виявилося, що сама вона родом із Полтавщини і є дружиною вождя місцевого племені, з яким познайомила під час невідомої праці в нацистській Німеччині.

І досі на українців можна натрапити в різних несподіваних куточках планети, що стали їм новими домівками. На земній кулі дедалі менше залишається місць, на яких свого часу не оселялися наші земляки та їхні нащадки. Якщо території такого залюднення на карті світу позначити українськими національними кольорами, то синьо-жовтий цвіт заповнив би всі континенти. Географія проживання представників закордонної гілки українського етносу є однією з найширших таких на землі. У понад сотні країн відзначали 30-річчя відновлення державної незалежності України іммігранти та трудові мігранти з нашої Батьківщини.

Як же за три десятиліття української незалежності склалася колективна доля всіх тих, хто полишив рідний край заради життя в далеких і близьких од нас країнах? Але спершу про те, хто ж нині презентує багатомільйонну закордонну українську громаду.

Це – здебільшого друге, третє, четверте й п'яте покоління. Діти, онуки, правнуки іммігрантів, добровільних і вимушених переселенців, депортованих. Чимало закордонних українців – автохтони. Вони проживають на споконвічних українських землях, що через різні історичні обставини – територіальні поділи та перерозподіли – опинилися поза сучасними кордонами нашої держави. Це покоління українців, які живуть у деяких регіонах Російської Федерації, Брестській області в Білорусі, у Польщі, Словаччині, Румунії, Угорщині та Придністровському регіоні Республіки Молдова. Люди українського походження на пострадянському просторі теж здобули статус закордонних українців.

Найдавнішою еміграцією з теренів нашої країни є так звана шлюбна, витоки якої сягають далекого минулого – часів існування Русі. Утворених в Україні (та за її межами) подружніх пар з іноземцями, які відтак виїжджають за кордон, істотно побільшало в 1970–1990 роках. Триває цей процес і сьогодні. «Шлюбна» еміграція постійно розширює свою географію розселення – од американських та європейських до африканських і азійських держав з Австралією та Новою Зеландією.

Відчутно збільшив українську присутність у світі масовий виїзд громадян України на постійне місце проживання в інші держави, що здобув назву «четвертої хвилі» еміграції (перша хвиля охоплювала період од останньої чверті XIX століття до початку Першої світової; другий розлогий емігрантський потік тривав роки між двома світовими війнами; третій – проміжок часу відразу після Другої світової). Четверту хвилю було започатковано в другій половині 1980-х років, і триває вона донині, хай у дещо менших

масштабах. Лише впродовж 20 років відновленої незалежності назавжди легально полишили Україну близько двох із половиною мільйонів наших співвітчизників. Нові іммігранти значно швидше за попередніх інтегруються в тамтешні суспільства. Визначальними мотивами, що спонукали їх покинути Батьківщину, є переважно несприятливі соціально-економічні обставини, прагнення знайти бажану роботу, проблеми з реалізуванням своїх можливостей і здібностей, укладання шлюбів з іноземцями, возз'єднання родин, інколи – намір одержати політичний притулок в іншій країні.

Окрім внутрішніх, є і зовнішні чинники – зростання в низці європейських держав попиту на низькооплачувану робочу силу, цілеспрямований відбір висококваліфікованих фахівців. Триває вплив інтелекту з України. Наприклад, до 2000 року в США щороку виїздили близько 300–400 кандидатів і докторів наук, представники наймодерніших наукових напрямів – інженерної генетики, кібернетики, молекулярної біології, ядерної фізики [20].

«Четверта хвиля» за складом здебільшого міграційно-еміграційна, оскільки чимало трудових мігрантів змінює свій статус проживання за межами України з тимчасового на постійний. За даними цьогорічних соціологічних опитувань, кожен п'ятий заробітчанин планує залишитися в іншій державі назавжди.

«Четверта хвиля» розсіяла українців у понад сорока державах. Деякі її дослідники, аналізуючи світогляд колишніх наших громадян, доходять такого парадоксального висновку: у багатьох новітніх іммігрантів відчуття українськості, національної свідомості пробуджується за кордонами України. Справді, дехто з тих, хто покинув рідні місця, удома був політично пасивний, байдужий до захисту, скажімо, української мови, глибоко не цікавився своєю історією. А в Нью-Йорку, Римі, Мадриді чи Торонто «новоприбулі» (так, наприклад, називають нове поповнення діаспори в Північній Америці) повстають на оборону національних інтересів України, її державності й активно демонструють таку свою позицію в роки російської агресії супроти України.

До гурту закордонних українців долучаються наші студенти. Понад 35 тисяч їх здобувають вищу освіту в різних державах. Частина залишається там на постійне проживання.

Через воєнні дії на території Донецької та Луганської областей сотні біженців з окупованих земель і захопленого Криму виїхали, зокрема, до Німеччини, Польщі, країн Балтії, Російської Федерації.

Такі основні складники української людності в закордонні. Хоч як дивно, але факт: ми достеменно не знаємо точної кількості етнічних українців за межами нашої держави. Деякі іноземні демографи вважають закордонну гілку нашого етносу майже невловимою для статистичного методу

вивчення. Не в усіх країнах під час переписів населення враховують етнічне походження. До того ж їхні статистичні показники суттєво відрізняються від даних закордонних українських громадських організацій, церков, а також од соціально-демографічних досліджень низки університетів у США, Канаді, Австралії та інших державах. Як стверджує СКУ, іноземних громадян українського походження нині – понад 20 мільйонів. До цього слід додати немалий відсоток мешканців різних континентів, які зберегли українське громадянство. І далеко не всі з них перебувають на обліку в наших консульських установах.

Деякі знавці діаспори прогнозували, що після відновлення незалежності України кількість мешканців закордоння, котрі ідентифікують себе як українці, мала зрости. Однак офіційні переписи населення в багатьох країнах засвідчили тенденцію до зменшення в них української людності. Винятком є лише кілька держав, передусім США й Канада. Цілком імовірно, що не обійшлося без фальсифікування підсумків опитування громадян, насамперед у Росії [21].

У перші роки відновленої української незалежності на Батьківщину повернулися сотні тисяч етнічних українців із колишніх радянських республік, найбільше з РФ. Їхню рекордну кількість було зафіксовано 1992 року – понад 232 тисячі. Навесні того ж року у Владивостоці, де я перебував із делегацією, тривали Дні української культури Приморського краю. Вони ознаменували відновлення українського громадського життя в цій частині світу, якій переселенці з України дали свого часу назву «Зелений клин». За місяць після врочистостей чимало далекосхідних українців – зосібна, капітани й моряки тихоокеанських кораблів, диригенти військових оркестрів – повернулися на рідну землю. Протягом наступних років процес вороття до батьківського краю стихився, хоч і тривав ще п'ять років.

У публічних заявах українці з різних кінців світу стверджували, що з постанням суверенної Української держави в них почало зникати болісне почуття меншовартості, адже досі наша етнічна громада була діаспорою бездержавного народу. Тоді ж виникла нагальна потреба єднання з Україною, виконання своєї почесної місії – ознайомлення світу з історією та сучасним буттям історичної Батьківщини, її духовними скарбами. Про це йшлося в січні та серпні 1992 року в Києві на Конгресі українців незалежних держав колишнього СРСР та першому Всесвітньому форумі українців. Ці велелюдні зібрання сприяли консолідуванню українських громад, а надто в новостворених державах, налагодженню співпраці з Україною, усвідомленню того, що вони відтепер не самотні в іншомовних світах, посиленню розуміння доцільності комунікування з місцевими владними структурами та гуртування в громадських організаціях із метою задоволення своїх національно-культурних потреб.

На цих форумах, як і на подальших, промовці запевняли, що діаспора будує свою Україну позаматериковою, накопичує великий життєвий досвід у всіх сферах – політиці, економіці, культурі й освіті. Уперше за всю історію існування закордонна громада – українці пострадянського простору та представники діаспорянських організацій Заходу – уклали конкретні домовленості про співпрацю й допомогу з боку американських, західноєвропейських, австралійських інституцій задля відродження українського громадського життя в колишніх радянських республіках. Цьому сприяв СКУ, керівники якого регулярно зустрічаються з українськими громадами в нових незалежних державах, ведуть перемовини з тамтешніми владними інституціями щодо забезпечення національно-культурних потреб представників українських етнічних груп і всіляко їм допомагають.

У середині 1992 року українських громадських організацій у різних регіонах Росії, Казахстану, Білорусі, країнах Балтії було вже понад 90. Нині від Калінінграда до Камчатки, од Архангельська до Душанбе діє понад 300 об'єднань українства, зокрема аматорські художні колективи, суботні та недільні школи, і все це – в умовах мінімальної підтримки урядів країн проживання та непостійної допомоги з боку України. Водночас в офіційному Києві не відчувають од них, за окремими винятками, активної політичної підтримки в реалізуванні національних інтересів нашої держави. Ці організації ще не збагатилися досвідом лобювання, тими зв'язками з владою, що їх має більшість діаспорних об'єднань на Заході та в східноєвропейських країнах.

Представники українських спільнот на пострадянському просторі є прибічниками різних підходів до розв'язання питань задоволення своїх суспільних запитів. Більшість вважає, що їм мають більше сприяти Україна та громади на Заході; інші дотримуються думки, що уряди держав проживання мусять допомагати їм зберігати національну ідентичність як повноправним громадянам і платникам податків.

Між етнічними об'єднаннями й органами влади здебільшого панують толерантні відносини. Винятком є Російська Федерація. Через ушанування річниць Голодомору як геноциду українського народу, виявлену літературу про історію України та інші вигадані причини Кремль, порушивши своє законодавство щодо національних меншин, ліквідував 2011 року Федеральну національно-культурну автономію українців Росії, згодом примусив припинити діяльність Об'єднання українців Росії, а 2018 року зачинив Бібліотеку української літератури в Москві, що належала до структури столичного уряду. 2020 року Омський обласний суд ухвалив рішення ліквідувати регіональну громадську організацію «Сибірський центр української культури “Сірий клин”». Дискримінаційні акції різко засудили офіційний Київ і діаспорні об'єднання.

Нині українські організації в РФ обмежують свою діяльність культурно-мистецькими заходами. До того ж вони перебувають під пильним наглядом органів державної безпеки. Там провадять жорстку пропаганду, спрямовану на відривання української громади від України. Влада підтримує підконтрольні їй «земляцтва» як інструмент російської гібридної війни проти України. Один із кремлівських «землячків», виходець із Кіровоградщини, у квітні цього року відверто та публічно погрожував Україні війною. Загалом етнічні українці в Росії перебувають за крок од цілковитої втрати національної ідентичності.

Що ж до великої української громади на Заході, яку було умовно поділено на «симпатиків» України, «нейтралів» і ворогів тодішнього режиму на історичній Батьківщині, то після серпня 1991 року вона втратила свою основну місію носія національної ідеї, борця за відновлення незалежної української держави. Її поступово перебудували під оновлену функцію – відстоювання національних інтересів України, подальшого розвитку обопільних усебічних зв'язків. За висловом мого доброго приятеля з Нью-Йорка Євгена Стахіва (1918–2014 рр.), його рідна діаспора «отримала нові широкі крила і знає, куди летіти далі».

Західна українська спільнота, яка завжди вирізнялася особливою чутливістю до всього того, що відбувається на предковичній землі, і доброго, і поганого, за роки незалежності України збагатилася впевненістю у своїх діях, морально зміцніла, посилила вплив на уряди країн проживання, розширила зв'язки з владними інституціями. Це передусім стосується громад у Канаді та США. В інших державах, зокрема в східноєвропейських, азійських та африканських (найбільше – африканських), така співпраця є незначною або її немає зовсім. У Польщі, Румунії, Хорватії, Чехії, Угорщині та деяких інших країнах уряди допомагають тамтешнім етнічним групам проводити численні культурні та мистецькі заходи. Українці в Хорватії та Угорщині домоглися визнання їх корінним населенням.

За роки відновленої української незалежності в різноманітних закарелках світу постали новітні діаспори нашого етносу. Наприклад, у Португалії, Італії та Іспанії їх здебільшого утворюють трудові мігранти, більшість яких зберегли громадянство України й об'єдналися в громадські організації задля збереження народних звичаїв, традицій, рідної мови в іноетнічному етнокультурному середовищі. Тамтешні українці започаткували видання часописів, відкрили суботні та недільні школи, створили мистецькі самодіяльні колективи, налагодили співпрацю з органами влади для захисту своїх соціальних прав.

У низці країн Африки живуть переважно представниці «шлюбної» еміграції. Вони створили українські жіночі спілки-клуби. Деякі такі невеличкі об'єднання складаються з вихідців із республік колишнього СРСР.

Закордонні українці – найбільше на Заході – роблять суттєвий внесок у розвій освіти, науки, культури, мистецтва, літератури як свого етносу, так і тих народів, інтегральною частиною яких вони стали, водночас старанно зберігаючи національну ідентичність.

За три десятиліття світова українська громада остаточно не виликувалася від своєї хронічної недуги – недружності, яка часто панує в межах однієї чи кількох споріднених організацій. Ця хвороба властива й новітнім громадським об'єднанням, наприклад, в Іспанії та Португалії, керівники яких не завжди здатні поділити владу. У цьому контексті наведу фрагмент з аналітичної статті Василя Маркуся: «Кожна група чи навіть окремі одиниці мають своє поняття єдності, а при цьому часто практикуємо вибухливий індивідуалізм [...] Компроміс – це не наша ментальність і поведінка. Звідси розбиття організацій, партій, церков, ексклюзивізм, культ одних лідерів й анатема інших» [22]. Така оцінка, оприлюднена чверть століття тому, досі актуальна. Нині в українському середовищі на Заході чимало неузгодженості між старшими й молодшими поколіннями, «старими» та новими іммігрантами. Значний відсоток українців у різних регіонах світу не бере участі в діяльності організацій діаспори [23]. Серед визначальних причин такого становища є невпинна й невідворотна асиміляція, яку, до того ж, стимулюють розчарування сучасними реаліями в Україні, брак суттєвих успіхів в економіці, скочування країни до рівня посередніх держав. Діти від змішаних шлюбів уже не мають такого потужного емоційно-етнічного зв'язку з Україною. Деякій частині українських новітніх іммігрантів притаманне налаштування на суто ділову діяльність.

Українська діаспорна родина є неоднорідною за своїм політичним світоглядом, соціально-економічним станом, культурно-освітнім розвитком, рівнем національної самосвідомості, ступенем інтегрованості в суспільства країн проживання. Іноземні громадяни українського походження мають і різний менталітет, навіть у межах однієї території поселення. Але попри всі ці відмінності закордонна гілка нашого етносу впродовж років незалежності України щедро родить прагнення до єднання з історичною Батьківщиною, є її своєрідним форпостом у куточках світу, по змозі сприяє забезпеченню позитивного міжнародного іміджу нашої держави, економічної, культурної та інформаційної присутності у світовому просторі.

Українство поза Україною ніколи не втрачало почуття нерозривної спорідненості з прабатьківською землею. Діаспора на Заході повсякчас надавала нам посильну поміч – збирала кошти для голодних, сімей політв'язнів, заради перемоги над нацизмом, на підтримку борців проти тоталітаризму в СРСР. Загальновідомі факти великих обсягів гуманітарної допомоги від діаспори, спрямованої на подолання в Україні наслідків Чорнобильської катастрофи. Наприклад, у США із цією метою українці створили спеціальні фонди.

Деякі з них діють і досі. Коли свого часу нищівна повинь спричинила руйнування в Закарпатті, то українські церкви, товариства в Сербії та Чорногорії, Австралії, Великій Британії, Латвії, Німеччині, Угорщині та інших країнах організували гуманітарні вантажі. Після серпня 1991 року масштаби діаспорної допомоги значно розширилися. У грудні того ж року Світовий конгрес вільних українців спільно з Українською світовою фундацією оголосив про створення Фонду відбудови України. Відтоді СКВУ-СКУ – один із послідовних лобістів національних інтересів України на міжнародній арені.

1993 року, приміром, українська громада в США започаткувала Фонд підтримки дипломатичних представництв України в цій державі, який зібрав близько 920 тис. дол. для придбання будинку Генерального консульства України в Нью-Йорку. Діаспора також допомогла облаштувати наші посольства й консульства в Аргентині, Великій Британії, Канаді, Шотландії, частково в Чикаго та Відні.

Від 1993 року українські громади в США й Австралії, де проходили всесвітні Універсиади, зимові та літні Олімпійські ігри, витрачали мільйони доларів, своїм коштом та на видатки залучених спонсорів закуповуючи для збірних команд України приладдя, забезпечуючи транспорт, орендуючи місця для їхніх тренувань [24].

На початку 90-х років українські банки та інші фінансові установи Північної Америки активно співпрацювали з історичною Батьківщиною. Під впливом громад західні комерційні компанії ініціювали вкладання інвестиційного капіталу в Україну. Проте через повільність і непослідовність проведення економічних реформ та недолуге законодавство українські бізнесмени на Заході відчутно скоротили свою участь у розбудовуванні вітчизняної економіки.

Українські громадські інституції Бельгії, Великої Британії, Канади, США та інших держав не зменшують обсягів своєї благодійної діяльності на користь України.

Останніми роками українська спільнота в більшості держав (за винятком тих, чії уряди симпатизують РФ або дотримуються нейтралітету, що призводить до пасивності тамтешніх громад) різко засуджує російську агресію проти нашої країни та вимагає того ж і від владних структур, надає поміч у реабілітуванні наших поранених військовослужбовців, систематично допомагає вітчизняним медикам у боротьбі з пандемією COVID-19, постачає діагностичну апаратуру та захисну амуніцію. Найактивніші – українські організації Канади й США. Перелік таких акцій заради задоволення багатьох актуальних потреб України, що їх ініціює діаспора, міг би скласти не один фоліант.

СКУ та найбільші українські об'єднання в Канаді й США трохи впливають на офіційну політику своїх урядів щодо захисту національних інтересів

України. Однак ці лобістські дії поки що не приносять бажаних для нас результатів, адже все залежить не від ширих бажань представників діаспорних організацій, а від їхніх можливостей. На жаль, далеко не скрізь в українському закордонні створено атмосферу публічної підтримки зовнішньої та внутрішньої політики України й протидії критиці нашої держави.

Українські часописи в Канаді, США, деяких країнах Європи публікують об'єктивну інформацію про Україну. Там толерантно розповідають про реалії життя на історичній Батьківщині. Деякі газети канадських українців містять більше матеріалів на цю тематику, ніж про буття власної громади. У деяких засобах масової інформації, що їх видають представники «четвертої хвилі» еміграції в США, акцентовано увагу на суцільних негараздах у країні, яку вони начебто нещодавно полишили.

У закордонному українському середовищі ейфорію після першого десятиліття відновленої незалежності заступає зневіра, пов'язана насамперед із тим, що швидких успіхів в економіці та внутрішній політиці там більше не очікують. Але така реакція не заважає етнічній спільноті підтримувати Україну й далі.

30-ліття відновленої незалежності позначено помітним послабленням двобічного руху на «мосту» між Україною та діаспорою. Ще 2006 року, виступаючи на міжнародній науковій конференції у Львові, наш уславлений дипломат, Міністр закордонних справ України із серпня 1994 до квітня 1998 року Геннадій Удовенко (1931–2013 рр.), тоді голова Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин сказав: «Як не прикро про це визнавати, але за роки незалежності відчутно скоротилися зв'язки нашої країни із закордонним українством. Закордонні українці втратили інтерес до співробітництва з Україною, який був характерним наприкінці 80-х та на початку 90-х років. Все більше виявляються ознаки певного розчарування, пов'язані з повільними темпами розбудови та розвитку нашої держави, фактичної неспроможності України надавати належну підтримку українському загалу за її межами» [25]. Геннадій Йосипович мав моральне право порівнювати й оцінювати рівень таких відносин. У нього був великий досвід приятного спілкування з українцями у США, Польщі та інших країнах. Його й досі згадують добрим словом в українському закордонні як дипломата з високим авторитетом.

Співпрацею з діаспорою в Україні нині опікується Міністерство закордонних справ, де діє Управління закордонного українства та гуманітарного співробітництва, Міністерство культури та інформаційної політики, Міністерство освіти й науки, ще кілька центральних виконавчих структур, деякі громадські організації та навчальні заклади. МЗС створило в різних країнах кілька десятків культурно-інформаційних центрів, які в межах своєї

компетенції сприяють задоволенню національно-культурних та інших запитів громад. Дипломатичні представництва України безпосередньо контактують із представниками українських етнічних груп. Дипломати беруть участь у численних заходах, зокрема в з'їздах організацій, урочистостях на вшанування пам'ятних дат історії України.

Із багатьма державами Україна уклала двосторонні угоди про забезпечення прав і потреб національних меншин (етнічних груп), утім інші сторони не завжди вповні їх виконують.

Водночас вітчизняна політика щодо діаспори не є системною, цілеспрямованою і адекватною, не відповідає потенціалу закордонного українства, який у нас досконало не вивчено. Досі не розроблено дієвих національних механізмів обопільної співпраці з ним, не запозичено досвіду взаємодії європейських країн зі своїми етнічними групами в закордонні, зокрема в аспекті фінансування відповідних громадських організацій.

1996 року світова українська діаспора зі сподіванням сприйняла появу в Конституції України 12-ї статті: «Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за її межами держави». «Нас не забудуть», – писали в заокеанських українськомовних часописах. Значно пізніше було ухвалено два законодавчих акти, що закріплювали правовий статус закордонних українців, а також Національну концепцію співпраці із закордонними українцями, затверджену Указом Президента. За роки незалежності МЗС розробило п'ять відповідних державних програм, які було реалізовано на вкрай незадовільному рівні через брак повноцінного фінансування. Якщо покласти на умовні терези обсяги численних документів з обіцянками офіційних осіб під час велелюдних зібрань світового українства в Києві та обсяги їхньої реалізації, то переважають стоси паперів.

У листопаді 2020 року Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба за допомогою відеозв'язку провів із президентом СКУ Павлом Гродом розмову про оновлення державної політики щодо закордонного українства. Міністр запевнив у незмінності пріоритетів МЗС у взаємодії зі СКУ та всіма закордонними українцями, серед яких, зокрема, підтримання їхніх прав, освіти, популяризування української мови. Співрозмовники погодилися, що МЗС і СКУ готові втілювати проекти в освітянській, гуманітарній, інвестиційній та економічній сферах [26].

Наші земляки та їхні нащадки в різних країнах здебільшого з повним розумінням ставляться до непростой ситуації у зболеній Україні. Вони зичать нашій державі вистояти й подальшого розвою. Уже зазначений тут Євген Стахів на сторінках своєї книжки «Останній молодогвардієць» залишив Україні своєрідний заповіт: «Я дуже хотів би бачити майбутню Україну, в якій би панували демократія і національний інтерес. Тоді ми були б

цікаві для Європи [...] Україна у своєму поході до Європи повинна зберегти свою національну ідею, національні інтереси українського народу» [27].

P.S. У серпні 2021 року делегація СКУ взяла участь в урочистостях у Києві, присвячених 30-й річниці відновлення незалежності України, і провела перемовини з МЗС щодо розвитку подальшої співпраці.

У вересні 2021-го СКУ звернувся до Верховного комісара ООН із прав людини через переслідування українців у Російській Федерації.

1. *Коцюбинський М. Хо* (Ранок у лісі) // Українська література: електронна бібліотека. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/k/kotsyubinskij-mikhajlo/306-mikhajlo-kotsyubinskij-kho-ranok-u-lisi?showall=1>
2. Українська політична еміграція 1919–1945. Документи і матеріали. К.: Парламентське видавництво, 2008. С. 5.
3. *Лазебник С.* Закордонне українство: витоки та сьогодення. К., 2007. С. 59–60.
4. *Плав'юк М.* Роль Державного Центру УНР в екзилі у відродженні Української державності // У майбутнє – в ім'я України: матеріали III Всесвітнього форуму українців. К., 2001. С. 307.
5. *Недужко Ю.* Державний Центр УНР в екзилі в контексті міжнародних відносин кінця 40-х – початку 60-х років ХХ століття // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: збірник доповідей на Першій міжнародній конференції. Львів, 2006. С. 61.
6. *Прокоп М.* Напередодні незалежної України. Нью-Йорк, 1993. С. 8, 59.
7. *Недужко Ю.* Українська діаспора США в боротьбі за демократію та державну незалежність України (середина 40-х – кінець 60-х рр. ХХ ст.) // Україна в нас єдина: матеріали засідань наукових секцій IV Всесвітнього форуму українців. К., 2007. С. 214.
8. *Сергійчук В.* Неусвідомлення України. Львів: Свічадо, 2002. С. 694.
9. *Прокоп М.* Зазначена праця. С. 406, 407, 410, 411.
10. *Драч І.* Від Форуму до Форуму. К., 2006. С. 29.
11. *Лазебник С.* Роман з діаспорою. К.: Істина, 2012. С. 75, 76.
12. *Сергійчук В.* Зазначена праця. С. 700.
13. *Лазебник С.* Роман з діаспорою. С. 76.
14. *Олеськів В.* Становище організованого націоналістичного руху в західному світі. Проблеми і завдання // Матеріали першого збору Конгресу українських націоналістів. К., 1995. С. 40.
15. *Лазебник С.* Закордонне українство: витоки та сьогодення. С. 89.
16. *Лазебник С.* Роман з діаспорою. С. 116–117.
17. *Кучма Л.* Українська держава – це наша велика єднальна сила // У майбутнє – в ім'я України: матеріали III Всесвітнього форуму українців. К., 2001. С. 24.
18. *Лазебник С.* Роман з діаспорою. С. 152.
19. *Рахманний Р.* Роздуми про Україну. К.: Просвіта, 1997. С. 370, 363.
20. *Коновець О.* Українська еміграція в США: історія і сучасні реалії // У майбутнє – в ім'я України: матеріали III Всесвітнього форуму українців. С. 164.
21. *Лазебник С.* Люди українського закордоння. К.: Істина, 2016. С. 19–26.
22. *Лазебник С.* Закордонне українство: витоки та сьогодення. С. 89–90.
23. Там само. С.100.
24. *Лозинський А.* Україна й діаспора – взаємна допомога і захист // У майбутнє – в ім'я України: матеріали III Всесвітнього форуму українців. С. 35.
25. *Удовенко Г.* В ім'я України: збудуємо українську державу в Україні // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: збірник доповідей на Першій міжнародній конференції. С. 17.
26. Дмитро Кулеба та Павло Ґрод обговорили оновлення державної політики України щодо закордонного українства // Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-ta-pavlo-grod-obgovorili-onovlennya-derzhavnoyi-politiki-ukrayini-shchodo-zakordonnogo-ukrayinstva>
27. *Стахів Є.* Останній молодогвардієць. К., 2004. С. 488.

Stanislaw LAZEBNYK,
Envoy Extraordinary and Plenipotentiary,
Member of the National Union of Journalists of Ukraine

UKRAINE'S INDEPENDENCE IN THE DESTINY OF UKRAINIANS ABROAD

Abstract. The article analyses the peculiarities of ethnic and cultural relations between Ukraine and its diaspora in the 20th–21st centuries. The first part of the text outlines the beginning of relations between Ukraine and the foreign Ukrainian community, which started with the formation of the Ukrainian People's Republic (UPR) and the emergence of Ukrainian non-governmental organisations in the post-Soviet space that helped to spread information about the country. The article deals with the long-term struggle of Ukrainian immigrants in the West for the restoration of independent Ukraine and joyful reception by all foreign Ukrainians of the Act of Declaration of Independence of Ukraine. It is revealed that the relations between Ukraine and the diaspora before and after Ukraine gained independence are fundamentally different.

The author deals with the conflict of views among foreign Ukrainians on the support of already independent Ukraine. Moreover, the article describes the ethnic and cultural changes that took place following the dissolution of the USSR and the new problems that confronted Ukraine at a crucial juncture of its development. The author also mentions and analyses the problem of Ukrainians renouncing their own roots. Besides, the material proposed describes the abundant growth of the foreign branch of the Ukrainian ethnic group in the world and briefly analyses the current existence of the diaspora. The domestic experience of the implementation of Ukraine's state policy towards foreign Ukrainians is examined separately.

It is concluded that in the geopolitical conditions of the 21st century the diaspora, though often lacking coherence and consent between 'old' and 'new' generations, is increasingly becoming an agent of public diplomacy, which can not only strengthen bilateral relations between countries but also improve the international image of Ukraine in different parts of the globe that have become their new homes.

Keywords: independence of Ukraine, Ukrainian diaspora, assistance of overseas Ukrainians to Ukraine, state policy of Ukraine towards foreign Ukrainians.